

ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ ЧИННИКИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНІ СТРУКТУРИ КОЛЕКТИВНОЇ БЕЗПЕКИ

У статті розглядаються позитивні та негативні особливості забезпечення національної безпеки України. Аналізуються сучасні виклики та загрози національній безпеці України. Визначаються шляхи інтеграції держави в міжнародній системі колективної безпеки.

Ключові слова: національна безпека, національні інтереси, загроза національній безпеці, інтеграція в МСКБ, обороноздатність.

↪ Історичний досвід свідчить, що після того, як суспільство визначилося зі своєю державністю, наступним кроком є формування системи національної безпеки.

Сьогодні Україна перебуває в геополітичному середовищі, в якому національні інтереси держав, їх економічне та політичне суперництво значно сильніші, ніж симпатії задекларованої «української демократії». Незважаючи на зниження воєнно-політичного протистояння між Заходом і Сходом, Європа залишається місцем схрещення політичних, економічних, етнічних, релігійних та інших протиріч, які вже призвели до низки кровопролитних конфліктів.

Глобального характеру набули такі загрози міжнародній безпеці, як тероризм, контрабанда наркотиків, незаконня торгівля зброєю, масова і важко контролювана міграція населення із «гарячих точок», організована злочинність.

Разом з тим в Україні гальмується здійснення економічних реформ, мають місце політична роздробленість суспільства, демографічні, екологічні та інші проблеми.

За цих умов існування України як суверенної держави неможливі без цілеспрямованої системної політики захисту національних інтересів.

Основним механізмом реалізації вказаної політики є державне управління у сфері забезпечення національної безпеки. Але й сьогодні в Україні відсутні загальноприйняті погляди щодо понятійно-категорійного апарату національної безпеки. Тривають дискусії з принципових напрямів державної політики та державного будівництва в контексті забезпечення національної безпеки, засобів і способів її забезпечення.

Сьогодні надзвичайно актуальним є визначення стратегічних цілей і завдань системи національної безпеки України, механізмів їх реалізації.

Актуальність даної статті визначається важливістю завдання, яке стоїть перед державою у сфері забезпечення національної безпеки.

↪ Вагомий внесок у дослідження цієї проблеми зробили: Макаренко І.К., Возженіков А.В., Ситник Г.П., Горбулін В.П., Семенченко А.І., Шкідченко В.П., які досліджують та впроваджують нові методологічні підходи до вдосконалення системи національної безпеки України.

↪ Метою статті є аналіз сучасних особливостей національної безпеки України в контексті інтеграції в міжнародні структури колективної безпеки.

↪ Україна розглядає національну безпеку як невід'ємну складову частину безпеки у регіональному та глобальному масштабах.

2. Положение молодежи и реализация государственной молодежной политики в Российской Федерации: 2002 г. / Министерство образования Российской Федерации. М. : Логос, 2003. – 150 с.

3. Василий Якеменко: наша задача - дать молодым раскрыть свой талант // Группа сайтов РИА Новости [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ria.ru/interview/20090602/173013585.html>. – Заголовок с экрана.

4. Началась церемония официального закрытия Форума «Селигер-2009» // Сайт «Российской газеты» от 10 августа 2009 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.rg.ru/2009/08/10/seliger-zakrytie-anons.html>. – Заголовок с экрана.

5. Вторая смена форума «Селигер-2009» подошла к концу // «Свободная пресса» [Электронный ресурс]. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://svpressa.ru/issue/news.php?id=11427>. – Заголовок с экрана.

6. Год Молодежи решил поставленные задачи – глава Росмолодежи // Группа сайтов РИА Новости [Электронный ресурс]. – // Режим доступа: <http://www.rian.ru/society/20091217/199863393.html>. – Заголовок с экрана.

7. Итоги II Всероссийского молодежного инновационного конвента // Информационно-аналитический портал «Когита.ру. Общественные новости Северо-Запада» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.cogita.ru/analitka/novosti-nauki/itogi-ii-vserossiiskogo-molodezhnogo-innovacionnogo-konventa>. – Заголовок с экрана.

8 На инновационной смене форума «Селигер-2010» заключено контрактов более чем на 0,5 млрд руб // Сайт агентства ИТАР-ТАСС Урал [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.tass-ural.ru/lentanews/112945.html>. – Заголовок с экрана.

9. 1000 соглашений о сотрудничестве заключили молодые предприниматели на «Селигере» // Сайт Молодежного демократического движения «Наши» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://nashi.su/news/32384>. – Заголовок с экрана.

10. Конгресс молодого бизнеса объединил более 500 предпринимателей в Москве // Сайт деловой газеты «Взгляд.Ru. Урал» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.vz.ru/news/2010/12/10/453963.html>. – Заголовок с экрана.

11. Итоги Всероссийского инновационного форума «Россия, вперед!» // Интернет издание «Лучшие управленцы России» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.5november.ru/main/stati-nomera-14/266-itogi-vserossiiskogo-innovacionnogo-foruma.html>. – Заголовок с экрана.

12. Форум «Селигер-2011» подвел итоги // Сайт Федерального Агентства по Делах Молодежи [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.fadm.gov.ru/news/11481/>. – Заголовок с экрана.

13. Інформація Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту стосовно реалізації Указу Президента України від 3.07.2008 № 616 „Про проведення у 2009 році в Україні Року молоді” - [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.kmu.gov.ua/sport/control/uk/publish/article?art_id=111884&cat_id=105327. – Заголовок с экрана.

Позитивні тенденції. Разом з міжнародними партнерами і організаціями Україна бере участь у забезпеченні безпеки і стабільності у різних регіонах світу. У разі виникнення кризових ситуацій Україна спирається на допомогу інших країн та міжнародних організацій.

Україна розцінює світову глобалізацію як об'єктивний фактор, який є наслідком наукових, технічних, економічних і культурних досягнень людства і пов'язаних з цим процесів посилення взаємної залежності різних країн. Основним результатом глобалізації у сфері безпеки є інтернаціоналізація чинників, які визначають міжнародну та національну безпеку.

Україна переконана, що глобалізація не означає нівелювання національної самобутності, а створює додаткові можливості для збагачення світовими досягненнями національної культури, суспільно-політичної практики, які у відповідних сферах суспільного життя можуть стати вагомим часткою світової культурної спадщини.

З розширенням НАТО та Євросоюзу за рахунок держав, які межують з Україною, навколишнє середовище її безпеки стає більш стабільним і передбачуваним. Зважаючи на ці світові процеси, Україна не вбачає прямої зовнішньої загрози у війсьній сфері і не вважає жодну із держав своїм противником. Її державна політика у цій сфері є відкритою, прозорою, прогнозованою, не конфронтаційною та не спрямованою проти територіальної цілісності чи суверенітету інших країн.

Україна суттєво підвищила свій авторитет серед країн світового співтовариства завдяки важливим крокам у напрямі недопущення широкомасштабних суспільних конфліктів як миролюбна країна, яка активно підтримує процес ядерного роззброєння, прагне йти шляхом демократичних реформ, стала членом низки міжнародних організацій і залучена до багатьох міжнародних програм розвитку.

За останні роки відбулося позитивне зрушення суспільної свідомості у сфері реалізації національних інтересів України.

Негативні чинники:

Внаслідок економічних прорахунків та затягування реформаторських процесів, негативних наслідків глобалізації транснаціонального характеру (тероризм, організована злочинність, нелегальна торгівля зброєю, поширення небезпечних хвороб), сукупності негативних чинників екологічного характеру та специфічних особливостей культурно-історичного розвитку України існує низка викликів, ризиків та загроз щодо досягнення стратегічних цілей:

- глобалізація в економічній та інформаційній сферах формує багаторівневу розгалужену міжнародну економічну систему, яка сприяє розвитку одних країн, але обмежує потенціал соціально-економічного розвитку менш розвинутих країн світу;
- транснаціональні корпорації та компанії здійснюють дедалі більш непідконтрольний державам вплив на ситуацію в окремих країнах та регіонах, у тому числі у військово-політичній сфері, що розглядається Україною як загроза міжнародній та регіональній стабільності;
- зберігається ймовірність виникнення нових та ескалації існуючих міжетнічних і міждержавних конфліктів у безпосередній близькості від України, яка підсилюється внаслідок нестабільності соціально-економічної та політичної ситуації в деяких країнах, збільшення чисельності біженців, зростання торгівлі людьми, наркотиками та зброєю, а також національних, релігійних та міжетнічних су-

перечностей залишається. Транзитний потенціал України залишається предметом зростання зацікавленості організованих міжнародних злочинних угруповань.

Україна занепокоєна такими негативними наслідками, як: поляризація рівня життя між багатими та бідними країнами, забруднення навколишнього середовища, розповсюдження небезпечних хвороб, виникнення невідомих раніше масових захворювань, неконтрольована міграція, етнічні та конфесійні напруження, збільшення масштабів і частоти техногенних катастроф, зростання загрози розповсюдження зброї масового ураження, активізація діяльності міжнародних терористичних організацій. Вони призводять до пересування центру традиційних загроз (збройне вторгнення) в бік нетрадиційних, зростання яких значною мірою зумовлено інформаційною відкритістю сучасного суспільства, вразливістю великих індустріальних міст.

Внаслідок особливостей культурного та історичного розвитку, геополітичного розташування у близькості до регіонів, з яких походить більшість цих загроз, Україна поставлена перед необхідністю вирішення завдань щодо їх попередження та нейтралізації, у тому числі шляхом активізації своєї діяльності в напрямі підвищення дієвості колективних систем безпеки та ефективності механізмів регулювання міжнародних відносин, адаптації їх до геополітичних реалій. Спостерігається посилення суперництва за перерозподіл сфер впливу між провідними світовими державами, особливо на пострадянському просторі. Наявна різновекторність їх інтересів.

Відбувається подальше загострення боротьби за контроль над джерелами енергоресурсів, їх розподілом та маршрутами транспортування. За певних обставин це може сприяти виникненню конфліктів. Відкриття потужних джерел нафти і газу в Закавказзі та Центральній Азії перетворює ці регіони на потенційно небезпечні зони можливої конфронтації. З розширенням ЄС спостерігається консолідація європейської політики та політики Росії щодо українських транспортних коридорів. Це породжує серйозну проблему щодо збереження Україною стратегічного контролю над транзитними нафто- і газопроводами, лініями електропередач, залізницями, портами, а також проблему щодо нарощування об'ємів транзитних товарів і сировини через територію України.

На низькому рівні залишається стан розвитку суспільного інтелекту держави внаслідок зниження цінності гуманітарної освіти, зниження рівня початкової освіти та виховання, виштовхування раціонального мислення із сфери масової свідомості, поширення містицизму та ірраціоналізму, нездорової емоційності, зростання меркантилізму, жорстокості, радикальних настроїв у населення, відчуття у нього соціальної несправедливості. Спостерігається зниження науково-технічного потенціалу країни, прискорюється падіння престижу науки, відбувається катастрофічне зниження її фінансування, що є наслідком подальшого скорочення наукових кадрів і відплив їх в комерційній сфері та за кордон. Відбувається подальше падіння суспільної моралі, поглиблюється процес девальвації цінностей сім'ї. В сукупності це заважає розвитку національних цінностей та орієнтирів суспільства та потребує суттєвої активізації гуманітарної політики держави.

Складною залишається ситуація у сфері міжетнічних відносин через об'єктивні умови, що склалися внаслідок багаторічної «імперської» політики, практики депортації цілих народів та русифікації. Зростанню міжнаціональ-

ної ворожнечі сприяють процеси, що відбуваються на ґрунті політичних інтересів окремих владних структур на місцях. Зростає національна свідомість до пошуків нових форм національної самоорганізації.

Особливою залишається міжконфесійна ситуація в Україні, яка полягає в тому, що століттями основні релігійні центри, під юрисдикцією яких знаходились найбільші конфесії, розміщуються поза її межами. Внутрішні міжконфесійні суперечки між ними можуть перейти у площину міжнародних відносин і створювати для України певні ускладнення.

Спостерігається зростання обсягів нелегальної міграції в Україну, тенденція перетворення її з транзитної на країну привабливу для біженців, змушених рятуватися від переслідувань, а також вихідців із азіатських і африканських країн, що потерпають від бідності, голоду, безробіття, боротьби владних кланів. Збільшується загальна кількість правопорушень, пов'язаних з незаконним переміщенням мігрантів через державний кордон, особливо на російській та білоруській ділянці кордону, урізноманітнення способів та маршрутів переправлення незаконних мігрантів, налагодження каналів переправлення їх з території Молдови.

Продовжується виїзд громадян України до країн далекого зарубіжжя та Російської Федерації з метою працевлаштування. У зв'язку із введенням низкою країн візового режиму, можливість несанкціонованого працевлаштування українців різко звужується, що може спричинити збільшення кількості виїздів за кордон з порушенням встановленого порядку, спроб кримінальних елементів використати ситуацію на свою користь.

Зазначені чинники унеможливають збереження позаблокового статусу України, а з метою зміцнення державності вимагають інтенсифікації процесів національно-культурного відродження та нейтралізації небажаних впливів з боку інших країн (негативи масової культури, наркобізнес, неякісні товари масового споживання тощо), перебудови та підготовки національної економіки до функціонування в умовах жорсткої конкуренції з економічними системами інших країн. Це вимагає активізації посилення зусиль щодо захисту національних інтересів відповідно до реальних і потенційних загроз національній безпеці України у воєнній сфері.

Внаслідок економічних прорахунків та затягування реформаторських процесів, негативних наслідків глобалізації транснаціонального характеру (тероризм, організована злочинність, нелегальна торгівля зброєю, поширення небезпечних хвороб), сукупності негативних чинників екологічного характеру та специфічних особливостей культурно-історичного розвитку України існує низка викликів, ризиків та загроз щодо досягнення національних стратегічних цілей.

Послаблення соціальної енергії та втрати динамізму суспільного розвитку, відсутність належного рівня консолідації суспільства у площині реалізації життєво важливих національних інтересів створює конфліктогенний простір і є наслідком небезпечних коливань настроїв мас, розшарування серед національної еліти, поглиблює регіональні відмінності. Ця загроза значною мірою підсилюється викривленням історичного минулого, що призводить до зневажливого ставлення до його духовних та матеріальних цінностей, веде до деградації морально-психологічної атмосфери в суспільстві, деморалізації молоді, антипатріотизму, і в кінцевому рахунку заважає прогресивному розвитку суспільства. Тому значення внутрішнього аспекту безпеки держави зростає.

Загрозою для демократичного розвитку країни є політичний радикалізм, зокрема, наявність тенденцій до

посилення політичної демагогії, заклики до «наведення порядку твердою рукою».

Витоки нових (нетрадиційних) загроз національній безпеці, перебуваючи у географічно віддалених місцях, можуть матеріалізуватися на території України в результаті неконтрольованого проникнення через кордони. Зокрема, зростають загрози в телеінформаційній сфері та проведення спецоперацій, що мають за мету дезорганізацію ключових інформаційних систем, дискредитацію вищого політичного керівництва держави, спотворення іміджу України, що є наслідком недовірливого ставлення з боку світового співтовариства щодо неї, гальмує процеси надання зовнішніх інвестицій та ускладнює політичні взаємовідносини з іншими країнами; неконтрольоване розповсюдження зброї масового ураження та засобів її доставки, зростаюча група країн та інших суб'єктів, які намагаються оволодіти ними, а також можливість, що ядерна, хімічна або бактеріологічна зброя може бути використана, як засіб політичного шантажу або терору.

Має місце небезпечна ситуація перетворення України на другорядну державу через відставання у розвитку національного інтелектуального потенціалу.

Суттєвою загрозою є руйнування основ духовного життя суспільства, нищення його історичних та культурних традицій, звичаїв, моралі та моральності, його психологічного фундаменту, порушення механізмів трансляції культури від покоління до покоління.

Міграція значної кількості населення у працевдатному віці за межі держави на фоні дефіциту професій лікарів, вчителів, інженерів становить значну загрозу для економіки України, оскільки вимивається кваліфікована робоча сила, на підготовку якої було витрачено значні національні ресурси. Водночас зростають обсяги нелегальної міграції в Україну, що породжує загрозу для громадської безпеки нашої держави. Перебування значної кількості іноземців на території України, в тому числі нелегальних мігрантів, призводить до загострення санітарно-епідеміологічної ситуації. Часто, не маючи засобів до існування, а також лікування, такі особи є розповсюджувачами різних інфекційних хвороб, таких як: туберкульоз, СНІД, малярія та інших. В окремих регіонах зафіксовано випадки завезення в державу небезпечних хвороб.

Загрозою для обороноздатності держави є зниження бойової та мобілізаційної готовності Збройних сил при одночасній недостатньо високій результативності процесу інтеграції держави в світ на основі нейтрального статусу.

Наслідками інтенсивного трафіку через територію України іноземних товарів і сировини є зростання низки негативних явищ, які створюють загрози внутрішній безпеці держави (нелегальне проникнення або транзит через українські кордони зброї, наркотиків, фальшивої валюти, отруйних чи радіоактивних відходів хімічної, фармацевтичної промисловості; проникнення на нашу територію, під виглядом транзитних, великих партій товарів, які далі незаконно продаються на внутрішньому ринку без сплати ввізного мита і акцизу тощо).

Існує низка загроз нормальному функціонуванню критичних об'єктів інфраструктури та ключових активів України (АЕС, об'єкти нафтохімічної та енергетичної інфраструктури, ключові транспортні комунікації тощо), як наслідок прямого впливу з метою виведення їх з ладу та непрямого впливу з метою досягнення руйнівних фінансових або інших наслідків в економіці та інших сферах.

Значною загрозою для досягнення національних стратегічних цілей є недостатня інтенсивність та гальмування модернізаційних процесів розвитку держави, недостатній рівень структури іноземних інвестицій, які б забезпечували стабільне й урівноважене економічне зростання, посилили б зв'язки України з передовими технологічними та науковими центрами.

Україна є потенційною мішенню міжнародного тероризму. Водночас подальша соціальна та економічна диференціація українського суспільства створює передумови для соціального тероризму, коли терористичні акти спрямовуються проти державних установ, приватних закладів, посадових осіб, діяльність яких певна соціальна група пов'язує зі своїм соціальним становищем, яке погіршується.

Незважаючи на те, що ймовірність прямої військової конфронтації в регіоні незначна, демонстрація військової сили, провокації та погрози її залишаються загрозою для України.

Загрозою для безпеки держави є занадто велика залежність України від постачання енергоносіїв з Росії та концентрація іноземного капіталу, який репрезентує економіку в одному або в декількох стратегічно важливих для національної безпеки економічних секторах, де немає гарантій вільного ринку або цей ринок нестабільний.

Приватизація майна стратегічно важливих для забезпечення національної безпеки об'єктів та виконання збиткової для економічної безпеки діяльності, а також неповноцінне функціонування вказаних об'єктів викликають загрозу добробуту громадян, державній незалежності та конституційному ладу.

Загрозою, яка стимулює соціальний та політичний екстремізм, є поглиблення диференціації між регіонами за рівнем соціально-економічного та суспільно-політичного розвитку, а також зростання різниці у життєвому рівні між різними соціальними групами населення.

Тіньова діяльність фінансових і організованих злочинних угруповань, а також корупція, компрометують верховенство закону, підривають громадянську віру в демократичні цінності та демократичні інституції управління і являють собою значну загрозу для України.

Діяльність іноземних спецслужб проти України, якій сьогодні притаманне поєднання традиційних і нетрадиційних методів та використання нових технологій в досягненні цілей отримання інформації, їх деструктивний вплив на військові підрозділи, політичні, економічні та соціальні процеси, крадіжка засекреченої інформації, її втрата, знищення тощо, викликають низку загроз у різних сферах національної безпеки.

Зазначені ризики та загрози динамічно змінюються в залежності від внутрішніх, регіональних та глобальних умов, а комплексний їх характер вимагає вжиття дійових заходів, що виходять за межі традиційних механізмів та методів забезпечення національної безпеки України.

☞ Національна безпека України – узагальнюючий результат державної політики захисту національних інтересів в усіх сферах державного і суспільного життя.

У процесі функціонування національної безпеки реалізуються національні інтереси України. Захист національних інтересів передбачає діяльність з виявлення, попередження та усунення загроз в усіх важливих сферах життєдіяльності суспільства.

Основними загрозами національній безпеці України виступають внутрішні загрози – від економічної нестабільності і до духовного спустошення окремих верств

населення. Особливо небезпечними є тенденції підміни національної безпеки груповою, сімейною, клановою, відсутність єдиної державницької ідеології.

Визначальне значення для забезпечення національної безпеки України має реалізація української національної ідеї як ідеології розвитку нації і держави, як стратегії державотворення, політичної програми і економічної політики єдності, духовності і моралі на основі менталітету народу, його освіченості.

Література.

1. Рачок А., Шангіна Л. Зовнішня політика та політика безпеки // Національна безпека і оборона. – 2007. – С. 64–77.
2. Семенченко А.І. Теоретико-методологічні засади визначення, класифікації та оцінка систем загроз національній безпеці і рекомендації щодо їх удосконалення // Вісник НАДУ. – 2007. – № 3., С. 86–108.
3. Ситник Г.П., Богданович В.Ю., Єжеєв М.Ф. Геополітика і національна безпека: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004.
4. Морозов К. Політичне обґрунтування євроатлантичного вибору України. / Наука і оборона. – 2008. – С. 50–60.
5. Указ Президента України № 670/2004 від 17.06.2004 «Про Стратегічний оборонний бюлетень України на період до 2015 року».
6. Закон України «Про основи національної безпеки України» № 964-IV від 19.06.2003 р. / Відомості Верховної Ради // ВВР, 2003, № 39.
7. Романов І.В. Стратегії національної безпеки // Атлантична панорама. – № 6. – 2008. – С. 34–38.

УДК 332.1:336.13:336.14

Олеся Голинська

ФІНАНСОВО-БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ: СУЧАСНІ ФОРМИ ТА ПРОБЛЕМАТИКА

В статті наведено огляд сучасного стану та форм реалізації фінансово-бюджетної регіональної політики в Україні, висвітлено її проблематику. Здійснено групування форм регіональної фінансово-бюджетної політики за ознакою суб'єктів управління. Обґрунтовано потребу у запровадженні порядку формування місцевих бюджетів на основі державних соціальних стандартів, які забезпечуватимуть достатній якісний рівень надання послуг населенню незалежно від місця проживання. Висловлена попередня теза про те, що сучасна державна фінансова політика неможлива без застосування основ ринкового фінансового менеджменту, який базується на плануванні, прогнозуванні та контролі.

Ключові слова: фінансово-бюджетна регіональна політика, місцеві бюджети, державна фінансова політика, ринковий фінансовий менеджмент.

© Голинська О.В., 2011.